

RECENZE

Harold W. Bernard, Mental Hygiene for Classroom Teachers, II. vydání, Mc Graw-Hill Book Company, Inc., New York, Toronto, London 1961. Autor knihy, profesor Oregonské university, rozdělil svoji práci na 4 části. V první části definuje duševní zdraví a duševní hygienu. Jsou popsány základní potřeby dětí a dospívajících.

Druhá část knihy je věnována možnostem zlepšení duševního zdraví běžným působením ve třídě. Kázeň, učební metody, osobnost učitele, dětské problémy, to jsou části této tematiky. Zdůrazňuje se základní význam zdravé učitelovy osobnosti pro vytváření správných sociálních vztahů.

Ve třetí části autor ukazuje, jak někteří učitelé užívají umění (hudby, literatury, dramatu) a her jako prostředku porozumění a pomoci dětem. Jsou popsány speciální psychiatricko-psychologické služby a terapeutická zařízení, aby byl učitel seznámen s tím, co se s žákem odehrává v průběhu individuální terapie a jak má být žák podchycen, když se vrátí do třídy. Hovoří se o znovuvybudování osobnosti, o jeho možnostech, které jsou omezené, takže učitelé musí být realističtější ve svých nadějích.

Čtvrtá část jedná o zdraví učitelů samých. Jsou dány návrhy zásad, jejichž respektování může učinit jejich život a práci příjemnějšími.

Celá kniha je značně rozsáhlá (498 str.), mohu se tedy v informaci o ní zmínit jen o nejzajímavějších faktech a názorech.

Učitel může udělat mnoho pro duševní hygienu dětí, především těch, které mají drobné příznaky duševní nerovnováhy. Tisíce takových žáků nikdy nepřejdou do styku s lékařem či psychologem. Zde učitel dobře orientovaný může učinit mnoho pro správný vývoj jejich osobnosti. Lze si ovšem přát, konstatuje Bernard, aby bylo více psychologů a psychiatrů, kteří by mohli pečovat o potřeby školních dětí. Zatím je jejich péče pro většinu škol nedostupná.

Velká část toho, co učitelé mohou udělat pro zlepšení duševního zdraví dětí nezáleží v tom, co udělat pro děti, ale co udělat před dětmi, tzn. poskytnout jim dobrý příklad a vytvořit správnou atmosféru ve třídě.

Bernard ukazuje záporný vliv nevyváženého učitele a konstatuje, že podle amerických statistik každý dvanáctý občan je kandidátem institucí pro léčení duševních nemocí. Není dost prací, které by vyčíslovaly procento nemocných učitelů. I když je procento nemocných učitelů stejně velké jako procento nemocných lidí vůbec (což se dá předpokládat) znamená to, že dítě se průměrně dvakrát v průběhu svých dvanácti let školní docházky setká s duševně nevyrovnaným učitelem. Konstatuje se, že je podle výzkumu S. M. Amatorií statisticky významná korelace mezi osobnostními charakteristikami učitelů a jejich žáků. Je životně důležité pro vývoj zdravé osobnosti dítěte, aby mělo učitele, kteří sami jsou vyváženými osobnostmi.

Je-li podle autora nějaká odpověď na otázky týkající se podstaty duševního zdraví, pak je to odpověď v termínech uspokojování potřeb. Jedinec se těší ze svého duševního zdraví potud, pokud jsou jeho potřeby uspokojovány a nesrážejí se s jinými. Spokojenost nastává také tehdy, když člověk ví, že jeho potřeby budou uspokojeny. Potřeby dělí Bernard do kategorií: organické, psychologické, sociální.

Když dítě vyvádí svým chováním z míry učitele a rodiče, jako by říkalo: „Některé mé potřeby nejsou uspokojeny, ani nebudou v dohledné době. Nejsm si jist co je špatné, ale pokouším se splnit své potřeby. Co dělám je vlastně serie experimentů, které jak se zdá, ruší úspěšně.“ Samozřejmě, že tak jasně si dítě svůj stav neanalyzuje, ale jeho chování jasně říká oč jde. Když se učitel naučí pohlížet na takové dítě jako na to, kterému chybí porozumění, má vlastně pravdu.

Důležitým mentálně hygienickým problémem je otázka slabých žáků. (Jsou to žáci ze 70–90 body IQ: = 12–22 % všech žáků ve třídě.) Je mnoho zájmu o vypracování speciál-

ních vyučovacích postupů s těmito dětmi. Zkušenost ukazuje, že 6 ze 7 případů může být s úspěchem vyučovány. Autor se staví za zřizování speciálních tříd pro tyto děti. (Dosud jich chodí do těchto tříd pouze 15 %, jinak chodí s normální populací). Výchova opožděných má začít už v mateřské škole. Je totiž dobré nečekat až bude dítě schopné, až uzraje. Dítě toho typu potřebuje jako jiné děti, získat sociální zkušenosti, vymanit se z přílišné ochrany matčiny a mít takové prostředí, které umožní vytvořit pojmy, tak potřebné pro denní život. Je třeba počítat s pomalým postupem, nepostupovat způsobem, který by šokoval. U starších slabých žáků doporučuje autor kombinaci vyučování na poněkud nižší úrovni a zároveň částečné zaměstnání mimo školu. Jak návštěva v speciálních třídách (na nižším stupni), tak na vyšším (stupni) kombinace vyučování a částečného zaměstnání má podle Bernarda tyto důvody: zvyšuje se efektivita práce učitele, děti jsou svobodnější, spontánnější, rovné intelektově navzájem, odpadá tyranství průměru, který je lepší a dítě se na školu těší. I rodiče přijali myšlenku speciálních tříd kladně.

Bernardova kniha je vysoce zajímavá a podnětná pro všechny, kdo se zajímají o problematiku duševní hygieny dětí a mládeže. Je psaná přehledně a s rozhledem po celé anglosaské literatuře. Škoda, že vzhledem k tomu, že jsem se o nejzajímavějších problémech zmínil o něco obsáhleji, bylo na druhé straně nutné pro nedostatek místa některé další řešené problémy pouze vyjmenovat.

Libor Miček

Psychologické problémy v priemyselnej výrobe. Psychologické monografie SAV, 1, Bratislava, 1964, str. 160. Zahajovací svazek Psychologických monografií, vydávaných Ústavem experimentálnej psychológie SAV, tvorí sedm studií domácích autorů a jedna práce sovětská. Cílem nové vydavatelské edice je zpřístupňovat vědecko-výzkumné práce z oblasti psychologie, zaměřené na řešení aktuálních problémů společenské praxe, vytvořit spojení mezi základním výzkumem a aplikací na různých úsecích odborné práce, kde jsou používány psychologické poznatky.

O. Matoušek a J. Růžička v práci „Psychologické studium pracovních podmínek u převážně automatizovaných prací ve válcovně“ podávají zprávu o výzkumných zjištěních ze sledování práce operátorů v SONP v Kladně. Zprostředkované řízení výrobního procesu v prvních etapách automatizace klade poměrně vysoké požadavky na odbornou přípravu, na přecpění a intelektuální procesy u obsluhujících pracovníků. Vzniká proto potřeba využívat při plánování, projekci a konstrukci nových moderních provozů vedle disciplín technických a ekonomických i poznatky vědních oborů, zabývajících se pracujícím člověkem, především psychologie a fysiologie práce.

Východiskem psychologického rozboru je posouzení spolehlivosti a účinnosti celého systému v jednotě s činností pracovníka. Výsledky práce potvrdily užitečnost tohoto přístupu a ukázaly na řadu konkrétních nedostatků v uspořádání pracovního stanoviště operátorů, ve vybavení kabin a uspořádání sdělovačů a ovladačů. Návrhy na úpravu se týkají sladění řídicí činnosti s ohledem na funkci strojního zařízení a funkce vykonávané operátorem, volby vhodných sensorických cest a rozmístění ovladačů, zlepšení osvětlení, mikroklimatických podmínek a snížení hladiny hluku. V budoucnu bude zapotřebí doplnit terénní výzkum ještě některými laboratorními metodami. Jen teoreticky všestranný a komplexní přístup může zaručit účinnou spolupráci psychologické vědy s výrobní praxí a také nezbytný předstih před potřebami praxe.

V článku „Niektoré otázky usporiadania signalizačných prvkov na radiaciích pulloch“ řeší M. Stráženec problematiku uspořádání sdělovačů a ovladačů na základě experimentálního modelu. Proměnnými byla nasycenost podnětového pole a shodnost podnětové a odpovědní situace. Na podnětovém panelu bylo použito 96 a 24 světél, k odpovědi sloužily 2 klíče. Zvýšení nezávažné informace nemělo vliv na chybovost, RC se zvýšil o 6 %. Podstatně větší vliv mělo narušení shodnosti mezi podnětem a odpovědí. Nejhorší výkon byl zaznamenán při odpovědi levou rukou na podněty v horní polovině pole a pravou rukou na podněty v dolní polovině pole.

J. Krivohlavý v práci „Niektoré otázky informačného zatěžování a přesnosti výkonu operátorů“ zkoumá možnosti vyjádření pracovní zátěže operátorů v elektrárně pomocí odhadu celkového množství informací, které mohou být podávány a měřením výkonu v přecpěním úkolu (čtení předlohy s Landoltovými kroužky), který byl prováděn před směnou a po směně. Rozdíl mezi množstvím prezentované informace se, soudě podle technické literatury i podle vlastních pozorování, stále zvětšuje. Zatím je obtížné tento poměr nějak objektivně určit, neboť neznáme mezi jiným rozsah skutečně využívané informace. Byly proto provedeny další laboratorní pokusy s cílem objasnit vztah mezi množstvím ztracených informací a mezi trváním expozice předlohy. Pokusy ukazují, že při zkracování expozice panelu se zvyšuje podle očekávání množství ztracené informace, a sice poněkud rychleji, než by se předpokládalo.